

ایران در شاخص سهولت کسب و کار ۲۰۱۶-۲۰۱۷

بانک جهانی هر ساله امتیاز و رتبه برخی کشورها را از منظر اقداماتی که در راستای تسهیل فضای کسب و کار انجام داده اند، تعیین می کند و به واسطه جایگاه هر کشور در شاخص سهولت کسب و کار، سختی یا آسانی ورود کارآفرینان محلی را به کسب و کارهایی با اندازه متوسط مشخص می نماید. تغییر در قوانین کشورها و رویه ها می تواند از ۱۰ حوزه بر شاخص سهولت کسب و کار اثرگذار باشد که در ادامه به آنها پرداخته می شود.

پیش از پرداختن به موضوع، شایان ذکر است بانک جهانی در سال جاری تغییراتی در محاسبه زیرشاخص های سهولت کسب و کار ایجاد کرده است.^۱ از جمله این تغییرات می توان به گسترش زیرمعیارهای مربوط به شاخص سهولت پرداخت مالیات، اضافه کردن مولفه جنسیت به سه مورد از شاخص ها^۲ و افزودن کشور سومالی برای نخستین بار به محاسبات بانک جهانی اشاره کرد.

وضعیت ایران در شاخص سهولت کسب و کار

در گزارش بانک جهانی ایران با جمعیت ۷۹٫۱ میلیون نفر و سرانه درآمد ناخالص ملی ۶۰۱۹ دلار جزو کشورهای با درآمد متوسط بالا محسوب شده است. در این گزارش امتیاز ایران از نظر شاخص سهولت کسب و کار نسبت به سال قبل بهبود یافته و فاصله آن از شاخص پیشرو (۱۰۰) کمتر شده است، اما جایگاه ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان، ۳ رتبه تنزل یافته و در میان ۱۹۰ کشور مورد بررسی، جایگاه ۱۲۰ ام را به خود اختصاص داده است (جدول ۱). بنابراین به نظر می رسد اگرچه اقداماتی در راستای تسهیل کسب و کار در ایران صورت گرفته که در ادامه به آنها اشاره می شود، اما در مقایسه با اقدامات سایر کشورها، منجر به ارتقای جایگاه ایران در رتبه بندی جهانی نشده است. در بین معیارهای ده گانه این شاخص، رتبه ایران در ۷ مورد تضعیف، در دو مورد بهبود و در یک مورد تغییری نداشته است. تضعیف عملکرد ایران در مقایسه با سایر کشورها در گزارش ۲۰۱۷ بانک جهانی عمدتاً مربوط به معیارهای "شروع کسب و کار"، "دسترسی به برق" و "اخذ اعتبارات" و بهبودها مربوط به دو معیار "حمایت از سرمایه گذاران خرد" و "تجارت فرامرزی" بوده است. شایان ذکر است در این گزارش داده های استفاده شده برای کشور ایران مربوط به شهر تهران است.

در حال حاضر، ضعیف ترین عملکرد ایران در مقایسه با سایر کشورها مربوط به تجارت فرامرزی است که در گزارش اخیر بانک جهانی در میان ۱۹۰ کشور رتبه ۱۷۰ را به ایران اختصاص داده است (جدول ۱). ضمن اینکه هزینه انطباق مرزی صادرات و واردات در ایران نسبتاً بالاست، مدت زمانی که برای انطباق مرزی و انطباق اسناد صرف می شود، به

^۱ داده های گزارش اخیر بانک جهانی از ۱ ژوئن ۲۰۱۶ استخراج شده است (به جز شاخص های مربوط به پرداخت مالیات که دوره ژانویه تا دسامبر ۲۰۱۵ را پوشش می دهد).

^۲ با توجه به اینکه ممکن است فرآیندهای کسب و کار در برخی کشورها برای زنان متفاوت باشد، در گزارش اخیر بانک جهانی، بعد جنسیت در زیرشاخص های شروع کسب و کار، ثبت مالکیت و اجرای قراردادهای لحاظ شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از سایر کشورهاست. به عنوان مثال؛ زمان انطباق مرزی صادرات^۳ در ایران ۱۰۱ ساعت و هزینه انطباق اسناد صادرات^۴ ۱۵۲ ساعت است؛ در حالی که هم اکنون در ۱۸ کشور، مدت زمان انطباق مرزی صفر و در ۲۵ کشور مدت زمان انطباق اسناد صادرات یک ساعت اعلام شده است.

در رابطه با معیار شروع کسب و کار، جایگاه ایران در سال جاری در میان سایر کشورها پنج پله سقوط کرده، اما فاصله آن از شاخص پیشرو کاهش یافته است. بانک جهانی برای ارزیابی این معیار، تعداد رویه ها، زمان و هزینه مورد نیاز به منظور شروع کسب و کار را در میان زنان و مردان مورد بررسی قرار داده که نتایج آن نشان می دهد در سال ۲۰۱۶، هزینه شروع کسب و کار هم برای زنان و هم برای مردان نسبت به سال قبل کاهش یافته و به ۱٫۱ درآمد سرانه آنها رسیده است. نگاهی به نتایج به دست آمده نشان می دهد آغاز کسب و کار جدید برای زنان در ایران، همچنان مانند سال قبل دشوارتر و زمان برتر از مردان است؛ به طوری که زنان ملزم به طی کردن یک فرآیند بیشتر از مردان هستند و شروع کسب و کار آنها یک روز بیشتر زمان می برد. در حالی که در بسیاری از کشورها مانند نیوزلند زمان، هزینه و تعداد رویه های لازم برای زنان و مردان یکسان است.

در رابطه با معیار اخذ اعتبارات، رتبه ایران در سال ۲۰۱۶، سه پله تضعیف شده است. این معیار دو موضوع اول؛ توان سیستم مالی در گزارش دهی اعتبارات و دوم؛ اثر بخشی قوانین وثیقه گیری و اعمال رویه ورشکستگی در نظام مالی را ارزیابی می کند که امتیاز ایران در سال ۲۰۱۶ برای مورد اول نسبتاً مناسب است ولی در رابطه با مورد دوم امتیاز ۲ را از ۱۲ کسب نموده که نشان دهنده ضعف قوانین نظارتی در نظام مالی به ویژه سیستم بانکی ایران است.

جدول ۱- وضعیت ایران در شاخص سهولت کسب و کار ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ و معیارهای مربوطه

تغییرات	فاصله از شاخص پیشرو (DB۲۰۱۷)	فاصله از شاخص پیشرو (DB۲۰۱۶)	تغییرات رتبه	رتبه DB۲۰۱۷	رتبه DB۲۰۱۶	شرح
۰.۱۸ ↑	۴۲.۷۴	۴۲.۹۲	۳ ↓	۱۲۰	۱۱۷	شاخص سهولت کسب و کار
۰.۲ ↑	۱۴.۹۴	۱۵.۱۴	۵ ↓	۱۰۲	۹۷	شروع کسب و کار
۰.۶ ↑	۲۱.۵	۲۲.۱	-	۲۷	۲۷	شرایط و مقررات اخذ مجوز ساخت
۰.۰۲ ↓	۳۰.۸۵	۳۰.۸۳	۴ ↓	۹۴	۹۰	دسترسی به برق
۰.۱۶ ↓	۳۵.۸۳	۳۵.۶۷	۱ ↓	۸۶	۸۵	ثبات مالکیت
-	۵۵	۵۵	۴ ↓	۱۰۱	۹۷	اخذ اعتبارات
-	۶۵	۶۵	۱ ↑	۱۶۵	۱۶۶	حمایت از سرمایه گذاران خرد
-	۳۰.۲۱	۳۰.۲۱	۱ ↓	۱۰۰	۹۹	سهولت پرداخت مالیات
۱.۲۸ ↑	۵۹.۳۴	۶۰.۶۲	۱ ↑	۱۷۰	۱۷۱	تجارت فرامرزی
-	۴۰	۴۰	۱ ↓	۷۰	۶۹	اجرای قراردادهای
۰.۰۷ ↓	۷۴.۷۵	۷۴.۶۸	۱ ↓	۱۵۶	۱۵۵	ورشکستگی و پرداخت دیون

منبع: بانک جهانی

^۳ زمان و هزینه لازم برای انطباق مرزی اسناد شامل زمان و هزینه گرفتن، آماده کردن و ارائه اسناد جهت کنترل های مرزی و بندری، ترخیص گمرکی و رویه های بازرسی

^۴ زمان و هزینه لازم برای انطباق اسناد شامل گرفتن اسناد، آماده کردن آنها، پردازش اسناد وارائه آنها برای واردات می شود.

سهولت کسب و کار در کشورهای منتخب

نتایج رتبه بندی کشورها نشان می دهد جایگاه کشورهایمانند امارات و اندونزی در شاخص سهولت کسب و کار به طور قابل ملاحظه ای بهبود یافته است. جایگاه این کشورها در مقایسه با سال قبل، به ترتیب ۸ و ۱۵ پله ارتقا یافته و در حال حاضر امارات متحده عربی و اندونزی به ترتیب در سکوی ۲۶ و ۹۱ در میان ۱۹۰ کشور جهان قرار گرفته اند. بهبود قابل ملاحظه رتبه کشور اندونزی عمدتاً از ناحیه اقداماتی بوده که برای تسهیل شروع کسب و کار در این کشور انجام شده است. از جمله این اقدامات می توان به ایجاد فرم واحدی برای درخواست گواهی ثبت شرکت و مجوز تجارت اشاره کرد؛ همچنین این کشور الزام حداقل سرمایه را برای شرکت های کوچک و متوسط حذف کرده است.

جدول ۲- رتبه کشورهای منتخب از نظر شاخص سهولت کسب و کار ۲۰۱۷

کشورها	رتبه		تغییرات
	DB2017	DB2016	
ایران	۱۲۰	۱۱۷	۳ ↓
امارات متحده عربی	۲۶	۳۴	۸ ↑
ترکیه	۶۹	۶۳	۶ ↓
عربستان سعودی	۹۴	۹۶	۲ ↑
جمهوری کره	۵	۴	۱ ↓
اندونزی	۹۱	۱۰۶	۱۵ ↑
مالزی	۲۳	۲۲	۱ ↓

بانک جهانی

همان طور که اشاره شد، علی رغم افت سه پله ای رتبه ایران در شاخص سهولت کسب و کار، در مقایسه با گزارش قبلی بانک جهانی امتیاز ایران به شاخص پیشرو نزدیکتر شده است. همانطور که در جداول ۲ و ۳ مشاهده می شود کشور ترکیه از جمله کشورهایمانند است که در مقایسه با سال قبل، فاصله اش از شاخص پیشرو بیشتر شده و جایگاه اش در میان سایر کشورها نیز ۶ پله سقوط کرده است. تضعیف جایگاه ترکیه در جهان از لحاظ شاخص سهولت کسب و کار، بیش از هر چیز ناشی از افت قابل توجه رتبه این کشور به لحاظ زیرشاخص دسترسی به برق بوده است. بر اساس گزارش بانک جهانی، نسبت هزینه اتصال دائم به شبکه برق به درآمد سرانه افراد در ترکیه ۶۱۷٫۳ درصد است که در مقایسه با سال گذشته افزایش یافته است. بر اساس این گزارش، نسبت این هزینه به درآمد سرانه در ایران در حال حاضر ۸۲۸٫۶ درصد برآورد شده که در مقایسه با سال گذشته کاهش یافته است. شایان ذکر است در برخی کشورها نظیر ژاپن این نسبت صفر است.

در گزارش ۲۰۱۶ سهولت کسب و کار بانک جهانی معیار جدیدی در بخش کسب مجوز تامین برق اضافه شده است که میزان اطمینان بخشی تامین برق، شفافیت تعرفه ها و قیمت برق را در مقیاس صفر تا ۸ نشان می دهد که بالاتر بودن امتیاز به معنی بهتر بودن وضعیت آن کشور خواهد بود. امتیاز ایران و ترکیه در این معیار، ۵، برای کشور امارات متحده عربی، ۸ و برای کشور عربستان سعودی ۶ است.

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۳- مقایسه ایران و برخی کشورهای منتخب در شاخص سهولت کسب و کار ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ و معیارهای مربوطه

کشورها	فاصله از شاخص پیشرو		تغییرات
	بر اساس DB۲+۱۶	بر اساس DB۲+۱۷	
ایران	۴۲.۹۲	۴۲.۷۴	۰.۱۸ ↑
امارات متحده عربی	۲۵.۱۷	۳۳.۱۴	۲.۰۳ ↑
ترکیه	۳۲.۷	۳۲.۸۱	۰.۱۱ ↓
عربستان سعودی	۳۹.۶۷	۳۸.۸۹	۰.۷۸ ↑
جمهوری کره	۱۶.۱۴	۱۵.۹۳	۰.۲۱ ↑
اندونزی	۴۱.۴۹	۳۸.۴۸	۳.۰۱ ↑
مالزی	۲۱.۸۲	۲۱.۸۹	۰.۰۷ ↓

منبع: بانک جهانی

اقدامات ایران در راستای تسهیل فضای کسب و کار

بر اساس گزارش بانک جهانی، اصلاحاتی که در ایران صورت گرفته و منجر به کاهش فاصله ایران از شاخص پیشرو سال جاری شده، ایجاد پنجره واحد ملی است که اثر خود را در صعود یک پله ای رتبه زیرشاخص تسهیل تجارت فرامرزی و کاهش فاصله ایران از شاخص پیشرو نشان داده است. در ادامه اقداماتی که تاکنون از سوی بانک جهانی در راستای تسهیل فضای کسب و کار ایران ثبت شده، ارائه می گردد.

جدول ۴- اقدامات ایران در راستای تسهیل شروع کسب و کار

اقدامات	سال
از طریق ایجاد پورتال های وب که امکان جست و جو و ذخیره نام انحصاری شرکت را برای موسسان آن فراهم می کند، شروع کسب و کار را تسهیل کرده است.	۲۰۱۱
ملزم ساختن موسسان شرکت ها به اخذ عدم سوء پیشینه کیفری برای ثبت شرکت، شروع کسب و کار را برای ایران مشکل ساخته است.	۲۰۱۳
شروع یک کسب و کار ساده تر با ساده کردن رزرو اسامی و مراحل ثبت شرکت	۲۰۱۵

جدول ۵- اقدامات ایران در راستای تسهیل دسترسی به برق

اقدامات	سال
از طریق از بین بردن نیاز به مجوزهای حفاری برای اتصال به برق، دسترسی به برق را تسهیل کرده است	۲۰۱۵

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۶- اقدامات ایران در راستای تسهیل کسب اعتبار

اقدامات	سال
تاسیس دفتر جدید اعتباری خصوصی که موجب بهبود وضعیت دسترسی به اطلاعات اعتباری شد، کسب اعتبار در ایران را تسهیل نمود.	۲۰۱۱

جدول ۷- اقدامات ایران در راستای حمایت از سرمایه گذار خرد

اقدامات	سال
الزام افشای فوری اطلاعات طرفین معامله در ایران موجب بهبود وضعیت حمایت از سرمایه گذار شد.	۲۰۱۳

جدول ۸- اقدامات ایران در راستای تسهیل تجارت فرامرزی

اقدامات	سال
توسعه و بهبود خدمات صادرات و واردات از طریق پنجره واحد ملی	۲۰۱۶

جدول ۹- اقدامات ایران در راستای تسهیل اجرای قراردادها

اقدامات	سال
ایجاد سیستم مدیریت پرونده الکترونیکی، بایگانی الکترونیکی برخی اسناد و آگاهی از پیام های متنی به صورت الکترونیکی اجرای قراردادها را تسهیل کرده است.	۲۰۱۱